

VIIES REAKTSIOON

JAMES THURLOW

„VIIES REAKTSIOON“ (Vakonesh panjom). Stsenarist ja režissöör Tahmineh Milani, produtsent Mohammad Nikbin, operaator Alireza Zarrindast, muusika: Amir Moeeni, monteeriija Shahrzad Poya. Osades: Niki Karimi, Jamshid Hashempour, Merila Zareie, Shahab Hosseini, Saghra Abisi jt. 35 mm, 106 min, värvi-line. © Farabi Cinema Foundation, Iraan, 2003.

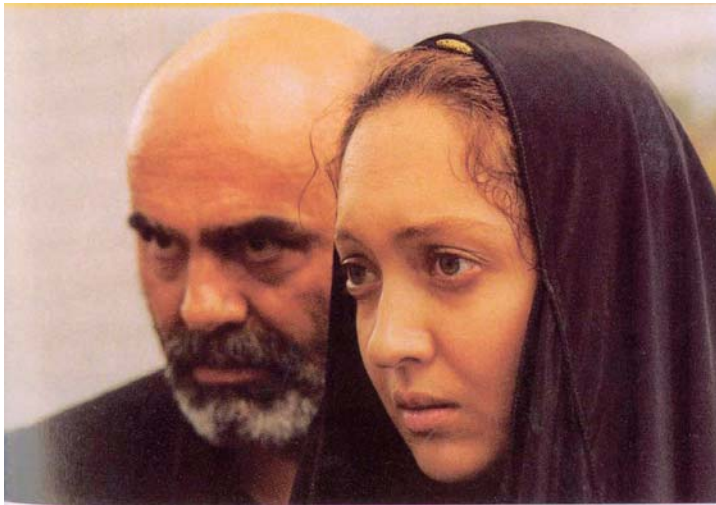
10. detsembril linastus PÖFFil iraani režissööri **Tahmineh Milani** teos „**Viies reaktsioon**“. Filmis on kesksel kohal lugu noorest lesestunud naisest Fereshtehist, kellel tekib konflikt oma laste eest-

kostja, äia Hadj Safdariga, jõuka ja võimuka ärimehega. Hadj teatab, et Fereshteh võib pärast oma mehe surma koju elama ja lapsi ise kasvatama jääda ainult tingimusel, et nõustub abielluma Hadji teise pojaga. Kuna Fereshteh ei saa seda tingimust vastu võtta, sunnitakse teda lahkuma majast ja oma lastest; viimaseid tohib ta edaspidi külastada kord nädalas. Ühel neist kohtumistest kuuleb ta aga oma lastelt, et need kavatsetakse Teheranist ära sugulaste juurde viia; ta aimab nüüd, et Hadjil on tegelikult plaanis lapsed lõpuks Singapuri elama saata. Siis otsustabki ta lapsed kaasa võtta ja nendega koos Dubaisse põgeneda,

Pimedate Ööde filmifestivali üldjuht Tiina Lökk ja PÖFFi võistlusprogrammi „EurAsia“ rahvusvahelise žürii esimees Tahmineh Milani 2004. aasta detsembris Tallinnas.

Laura Kallusvee foto

„Viies
reaktsioon“, 2003.
Režissöör
Tahmineh Milani.
Jamshid
Hashempur
(Hadj Safdar) ja
Niki Karimi
(Fereshteh).

mis jääb Hadji võimupiirkonnast välja-
poole. Järgneb kassi ja hiire mäng, milles
asetatakse Hadji kurikavalate võtete
vastu Fereshtehi ja talle appi tulnud sõb-
rataride leidlikkus.

Filmis vastandatakse väga ehedalt
individualistlikku, autoritaarset mehe-
likku ühiskonda, mida esindab Hadj
Safdar, naiseliku, kogukondliku ning
egalitaarsega (võrdsustavaga) – vii-
mast iseloomustavad Fereshtehi põhi-
mõtted. Hadj toetub riigi- ja politseivõi-
mudele; temale ei ole probleem pealt-
kuulamiseadeldiste paigaldamine üks-
kõik kelle telefoni ega valve paigutami-
ne lennujaamadesse ning sadamatesse;
ta võib maksta meestele, kelle saadab
oma miniat ja lapselapsi kinni püüdma.
Samal ajal toetuvad naised sõprade, su-
gulaste ja nende vastu sümpaatiat tund-
vate võõrastegi, sugugi mitte ainult
naistest koosnevale mitteametlikule
„võrgustikule“, kes püüavad Hadjit ja
seadust ninapidi vedada. Naisühiskon-
na õilsus ja eetilisus mõjub terava kont-
rastina mehelike „vastaste“ ebasüm-
paatsuse kõrval. Ühelt poolt Hadj, kes
kasutab oma tahtmise saavutamiseks
raha või hirmuvalitseja-autoriteeti, seda
isegi oma poegade üle; teiselt poolt nais-
ühiskonna vabatahlik abi – isegi rahali-

ne. Niisiis, vaatamata Hadj Safdari vas-
tupandamatult võimsale materiaalsele
ülekaalule ja tema osavusele, ohustab
Fereshteh teda omal moel ikkagi.

Fereshtehi ja tema äia suhe on tegeli-
kult palju komplitseeritum, kui eespool
toodud lühikokkuvõtte aimata laseb.
Minia võib küll Hadjit karta ja tema pea-
le pahane olla, kuid see ei vähenda kar-
vavõrdki tema lugupidamist. Võiks öel-
da, et ta niivõrd ei vihka seda meest,
kuivõrd lihtsalt soovib, et too oleks
paindlikum. Filmi keskel peatub Fe-
reshteh koos sõbrannaga päevalille-
põllu ääres, sest nende auto ütleb üles.
Nende juurde jääb seisma veoauto, mil-
lest väljuvad kaks meest ja asuvad appi
autot parandama. Üks meestest tuleb
aga Fereshtehit ja ta lapsi tülitama. Kui
too eriti tüütuks muutub, hoiatab Fe-
reshteh, et on Hadj Safdari minia. Nii-
siis, kuigi film arvustab teravalt seda
seaduslikku ja moraalset raamistikku,
mida esindab Hadj, võetakse samas siis-
ki omaks paratamatu tõsiasi, et selle la-
gunedes tekkivad kuritarvitused olek-
sid võrratult hullemad.

Film kujutab endast suurepäras-
t draamat. Režissöör on kasutanud oma
piiratud ressursse võrratu fantaasialen-
nuga, võttes appi nii head kaameratööd

kui ka taustamuusikat. Samuti võib seda põnevat jälitusdraamat edukalt interpreteerida kui tänapäeva Iraani ühiskonna allegooriat. Lõpustseenis, milles Hadj on minia kätte saanud, küsib teine poeg temalt: kui mina peaksin surema, kas sa kohtleksid siis ka minu naist nii julmalt? See küsimus näib Hadjile siiski hinge minevat; tundub peaaegu, nagu oleks ta leebunud. Kui ta siis aga lubab Fereshtehil koju laste juurde tagasi tulla, jääb Hadji viimaseks lauseks: ainult ühel tingimusel... Millise tingimuse ta seekord välja käib, seda ei saa meie, vaatajad, kunagi teada – mis jätab meid samasugusesse teadmatusse nagu kõiki inimesi, kelle ainus võimalus aduda, milleni viivad viimasel ajal Iraani kodanikele antud suuremad vabadused, on oodata. Seda režiimi tingimustes, mis ühe käega annab ja teisega võtab.

Kui film kätkebki endas soovi jõuda suurema tolerantsuse ja mõistmiseni Iraani ühiskonnas, siis samal ajal jääb ta ka omalaadseks palveks maailmale – näidata üles suuremat mõistmist Iraani enese suhtes. Lääne inimesed ei mõista sageli islami seaduste olemust ja seda, kuidas need tegelikult toimivad. Seadused, mis filmis kogu võimutäiuse ilmselt vastuvaidlematult meeste kättesse annavad, ei leia tegelikult kordagi rakendamist sellest hoolimata, et neile sageli viidatakse. Filmi neis olukordades, milles tekib legaalne küsimuseasetus, on alati ilmne, et täiesti loomulikult eeldatakse kompromissi sõlmimist poolte vahel nii, et kohtuorganite poole pöördumine ei oleks vajalik. Kui Lääne-Euroopas ja eriti Ameerikas on kohtusseminek oma õiguste täielikuks jaluleseadmiseks olukorra normaalne ja igati eetiline lahendus, siis käesoleval juhul on tegemist sellise ühiskonnaga, milles oma õiguse tagaajamist kohtus peetakse üldjuhul ebanormaalseks ja väga ebaeetiliseks. Lääne ühiskonnas eeldatakse, et seadused on vajalikud sellepärast, et

ühiskonnas napib eetikat. „Viies reaktsioon“ seevastu tutvustab meid ühiskonnaga, milles inimestel tuleb olla eetiline sellepärast, et seadus on. Seetõttu hinnatakse seal kaastunnet hoopis kõrgemalt, ja kasutatakse rohkem kui meie juures.

Inglise keelest vahendanud
VAPPU THURLOW

TAHMINEH MILANI (sünd. 1960 Tabrizis, Iraanis) on üks tuntumaid ja edukamaid iraani naisrežissööre. Ta on lõpetanud kõrgkooli arhitektina, filmitööd alustas ta stsenariumikonsultandina 1979. aastal. Auhinnaga pärjati juba tema esimest filmi „Lahutuse lapsed“ (Children of Divorce, 1989), rahvusvahelise tuntuse saavutas ta filmidega „Legend Sighist“ (Afsane-ye-ah, The Legend of Sigh, 1991) ja „Kaks naist“ (Do zan, Two Women, 1999). Nende kahe filmi vahel valmisid tal „Digeh che khabar?“ (What Else Is New?, 1992) ja „Kakadu“ (1996). Aastal 2001 ähvardas Milanit kodumaal surmamõistetv kohtuotsus filmi „Peidetud pool“ (Nimeh-ye penhan, The Hidden Half) pärast, mis räägib islamistide võimuhaaramisest 1979. aastal. Milanit süüdistati kunsti väärkasutamises. Tänu president Mohammad Khatami eestkostele pääses Milani seitsmepäevase vanglakaristusega. Milani seitsmes film „Viies reaktsioon“ (Vakonesh panjom, The Fifth Reaction, 2003) võitis Genfi festivalil grand prix. Viimasel PÖFFil oli Tahmineh Milani võistlusprogrammi „EurAsia“ rahvusvahelise žürii esimees.